

Gmina Białowieża

Albert Litwinowicz – wójt Gminy Białowieża

Bogumiła Jędrzejewska

**Obiekt Światowego Dziedzictwa UNESCO
Puszcza Białowieska
– problemy w komunikacji i postulaty społeczne**

Misja Kontrolna UNESCO do OŚD Puszcza Białowieska, Białowieża 18-22 III 2024

Prace nad wnioskiem o uznanie całej Puszczy Białowieskiej (PB) za OŚD UNESCO rozpoczęły się w 2009 r.

Wniosek nominacyjny przygotowywała wąska grupa osób.

Odbyło się jedno spotkanie informacyjne z wójtami gmin w 2013

Nie istniała komunikacja ze społeczeństwem o tym, czym jest i co zmieni status OŚD UNESCO

Status OŚD UNESCO został przyznany w 2014

Decyzja nie została szeroko upubliczniona.

Władze państwowe nie podjęły żadnych dalszych działań
(trwała kampania wyborcza – parlamentarna i prezydencka)

**Świadomość konsekwencji powołania OŚD nie dotarła
do lokalnych społeczności, leśników, ekologów**

Panowało przekonanie, że jest to **kolejny honorowy tytuł**
(jak Man & Biosphere Reserve),
zatem:

- * nie ma się czym przejmować (władze lokalne,
samorządy, część leśników)
- * trzeba nadal domagać się ochrony całej PB
w postaci parku narodowego
(ekologiczne NGO'sy, część naukowców)

Sprawa ucichła.

W 2015 nastąpiła zmiana partii politycznych u władzy.

Podobnie jak w 1996 r. (powiększenie BPN) nowa władza nie podjęła zobowiązań poprzedników wobec PB

W 2017 gradacja kornika drukarza i masowa wycinka świerków w PB spowodowała wielką kampanię:

- * o ochronę PB z jednej strony**
- * o możliwość prowadzenia zabiegów leśnych z drugiej**

Podczas kampanii przypomniano status OŚD UNESCO

Po Misji UNESCO w 2018 zaczęto mówić o zobowiązaniach, jakie niesie status OŚD UNESCO dla PB

Negatywną rolę odegrały media, które w większości przypadków

- eskalowały i upolityczniały konflikt**
- podawały jednostronne informacje**
- szerzyły kłamstwa**
- często przedstawiały mieszkańców PB i przedstawicieli lokalnych samorządów jako „prostaczków”**
nieświadomych wartości PB i żądających tylko pieniędzy

**W 2018, aby rozpocząć dyskusję społeczną w sprawie PB,
wiceminister Małgorzata Golińska zobowiązała dyrektora
RDLP w Białymstoku Andrzeja Nowaka do powołania
Zespołu ekspertów ds. PB**

**Zespół połączył przedstawicieli naukowców, leśników,
lokalnych samorządów, NGOs**

(w spotkaniach uczestniczyły „małe” lokalne NGOs i niektórzy z
zapraszanych naukowców,

„duże” NGOs i część naukowców optujących za parkiem narodowym
w całej PB odmówiła udziału w spotkaniach)

Spotkania Zespołu były moderowane

Mimo to na początku dyskusje nie były łatwe...

W latach 2018-2022 odbyło się 10 spotkań Zespołu, na których:

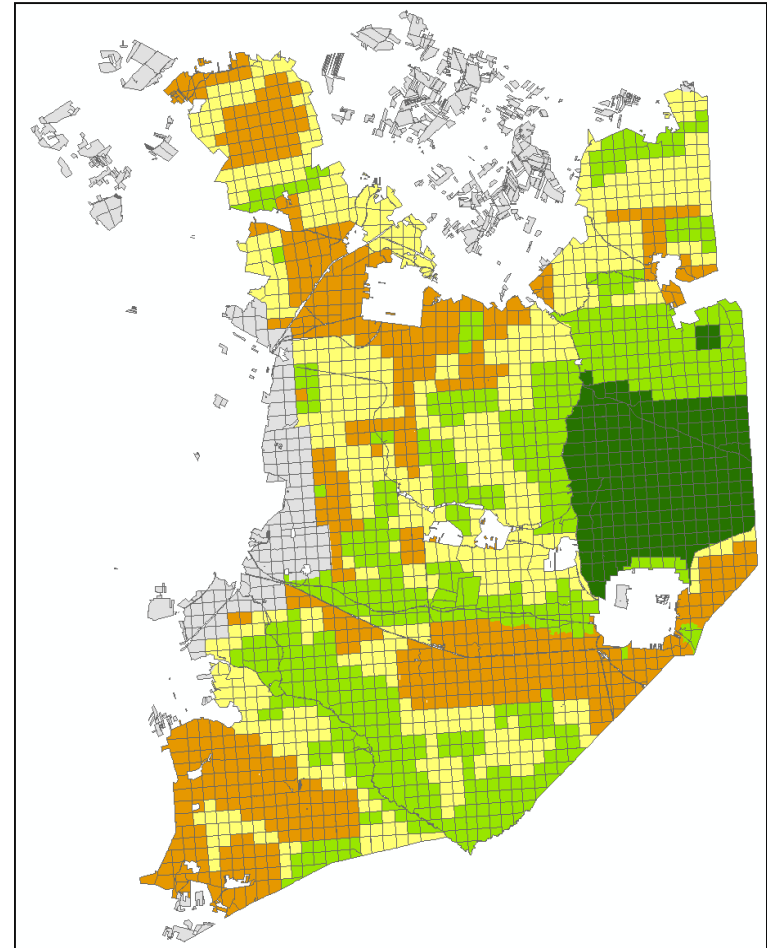
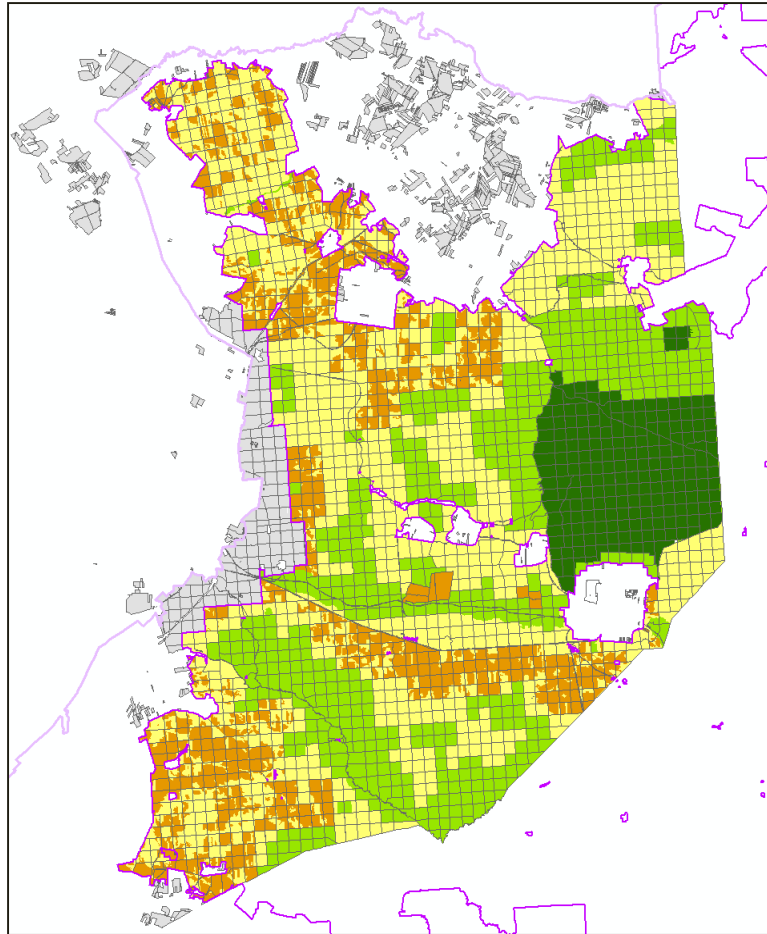
- Prezentowano zasady funkcjonowania OŚD UNESCO PB, tłumaczono, co to jest OUV, jakie zmiany nas czekają
- Omawiano (z udziałem zaproszonych ekspertów) kolejne aspekty:
strefowanie, hydrologia, udostępnienie turystyczne, ochrona przeciwpożarowa, ochrona walorów kulturowych i in.
- Wszystkie spotkania Zespołu były protokołowane i rejestrowane na video
- Listy uczestników, programy spotkań etc. są dostępne w RDLP Białystok

Wynikiem prac Zespołu były:

- **Komunikacja** – wzrost społecznej wiedzy i świadomości, czym będzie dla PB status OŚD UNESCO i jakie niesie zobowiązania
- **Wykrycie błędów we wniosku renomacyjnym**, które powinny być skorygowane podczas prac nad Zintegrowanym Planem Zarządzania
- **Opracowanie społecznego projektu korekty strefowania**
- **Wzrost akceptacji społecznej dla statusu OŚD UNESCO dla PB** (ale nie bezkrytyczny!)
- **Naciski na Ministerstwo**, aby wreszcie rozpocząć prace nad Zintegrowanym Planem Zarządzania

Strefowanie OŚD Puszcza Białowieska

Spółeczna propozycja
korekty strefowania (I wersja)

- 0 - strefa buforowa i grunty inne
- 1 - ochrona ścisła
- 2 - ochrona częściowa I - lasy wyłączone z użytkowania (rezewaty przyrody i ochrona czynna w granicach PN)
- 3 - ochrona częściowa II - inne lasy wyłączone z użytkowania
- 4 - aktywna ochrona bioróżnorodności i krajobrazu

Uzasadnienie konieczności korekty strefowania:

- Poprawienie wielkiego rozdrobnienia strefy IV
- Bardziej równomierne rozłożenie strefy IV między nadleśnictwami
- Zwiększenie obszaru strefy IV w Nadl. Białowieża, aby zapewnić lokalny dostęp do drewna opałowego dla mieszkańców Gminy Białowieża
- Umożliwić uczniom miejscowego Technikum Leśnemu odbywanie tu praktyk zawodowych

Spółeczny projekt korekty strefowania NIE POSTULOWAŁ zwiększenia pozyskania drewna

Uznano za oczywiste, że wszystkie drzewostany >110-letnie na obszarze strefy IV nie będą podlegać żadnym zabiegom leśnym,

a dopuszczalne zabiegi ochronne (renaturalizacja) są dozwolone wyłącznie w drzewostanach pochodzących z nasadzeń

Najważniejszymi elementami, które w OŚD UNESCO PB zyskały akceptację lokalnych społeczności były:

- **Zachowanie dotychczasowej struktury organizacyjnej PB – Białowieski Park Narodowy i trzy nadleśnictwa**
- **Idea powołania biura OŚD UNESCO PB, koordynującego działania tych jednostek, promującego Obiekt, zapewniającego współpracę z samorządami, komunikację etc.**
- **Szansa na rozwój turystyki i ogólny zrównoważony rozwój społeczno-ekonomiczny regionu PB**

O pracach Zespołu i ich wynikach informowała mieszkańców lokalna gazeta

(miesięcznik, nakład drukowany 350 bezpłatnych egz.,
nieograniczony dostęp internetowy na stronach [www Gminy Białowieża](http://www.GminyBialowieza.pl))

GŁOS BIAŁOWIEŻY

5/2022 * ISSN 1427 – 5546 *
www.gmina.bialowieza.pl

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Zespół Ekspertów ds. Puszczy Białowieskiej

Od konfliktu do współpracy

Jesienią 2018 r. dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku, pan Andrzej Józef Nowak, powołał zespół osób reprezentujących różne środowiska żywotnie zainteresowane problemami zarządzania i ochrony Puszczy Białowieskiej. Spotkania zespołu miały na celu podjęcie merytorycznej dyskusji o sprawach Puszczy. Dziś, po 10 spotkaniach zespołu, można powiedzieć, że wyniki pracy Zespołu Ekspertów – mimo wielu trudności "po drodze" – dalece przerosły oczekiwania i przyniosły konkretne postulaty, które powinny zostać uwzględnione w Zintegrowanym Planie Zarządzania Obiektem Światowego Dziedzictwa UNESCO "Puszcza Białowieska".

Pierwotny plan zakładał, że w spotkaniach brać będzie udział po siedmiu przedstawicieli na-

Białowieskiej w Nieznanym Borze. Po stronie sukcesów prac Zespołu należy zapisać już sam fakt, że odbyło się 10 spotkań (z przerwą na pandemię, a później stan wyjątkowy w strefie przygranicznej). Zdarzały się bowiem, szczególnie w pierwszych miesiącach, próby zignorowania czy wręcz zrywania spotkań. Udziału w pracach odmówiły wszystkie wielkie NGO-sy i niektórzy przedstawiciele nauki. Zdarzała się obecność osób, które usiłowały "odgrzewać" stare konflikty. Pojawił się też problem braku bezstronności moderatora spotkań Zespołu. Trzeba jednak podkreślić, że dobra wola i poczucie, że musimy przezwyciężyć podziały i osiągnąć porozumienie, sprawiły, iż zdecydowana większość uczestników spotkań rzetelnie i merytorycznie artykułowała swoje potrzeby, opinie i postulaty. Tematyka dotychczasowych spotkań obejmowała m.in. zagad-

**W 2022 Ministerstwo Klimatu i Środowiska zleciło
Instytutowi Ochrony Środowiska - Państwowemu Instytutowi
Badawczemu (IOŚ) prace nad przygotowaniem
Zintegrowanego Planu Zarządzania OŚD UNESCO PB**

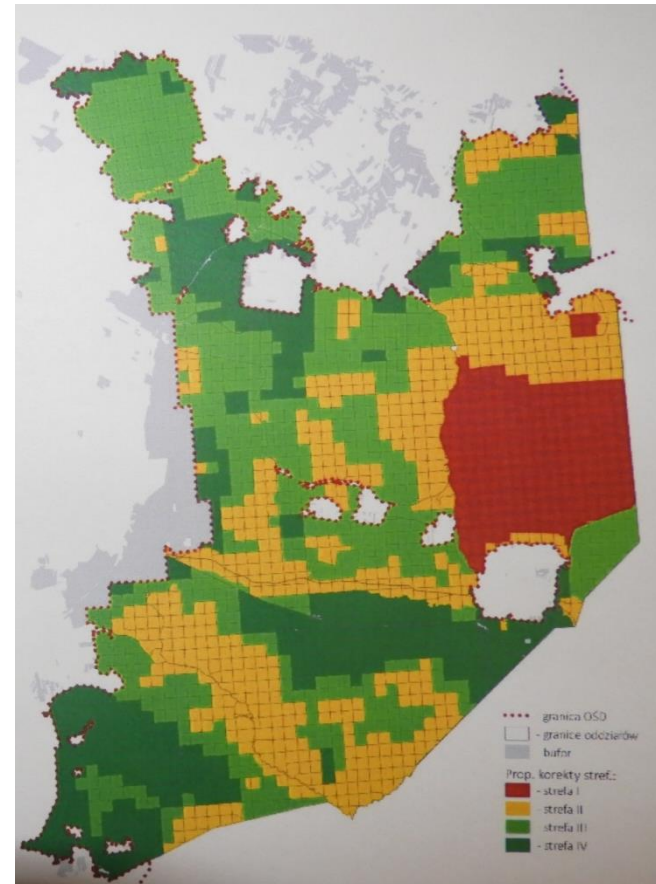
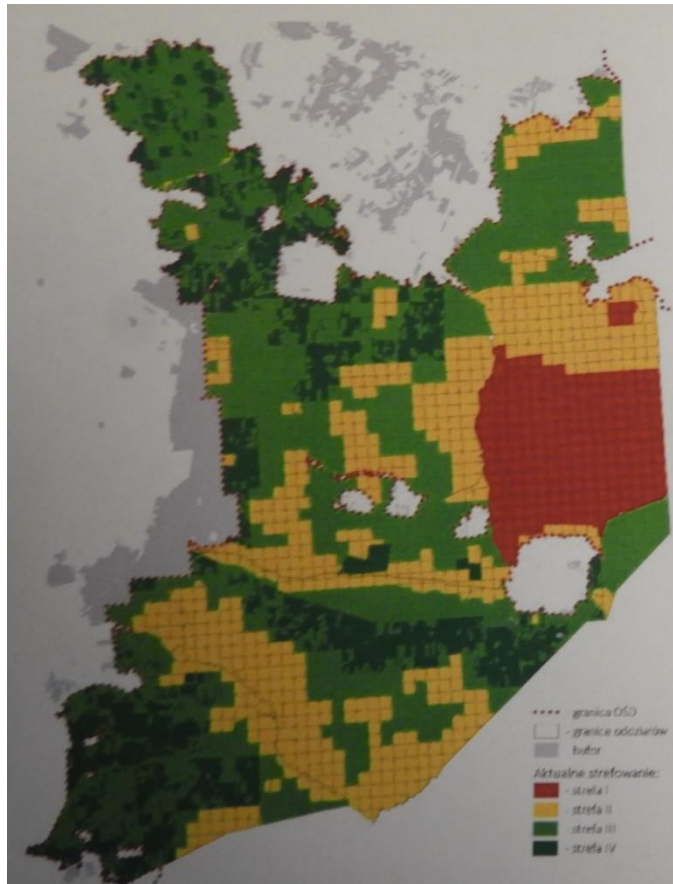
Prace trwały do 2023 i **były przeprowadzone z szeroką
partycypacją społeczną**

Jednak nasze **zastrzeżenia budziło potraktowanie
społecznego projektu korekty strefowania,**
który został zmarginalizowany – umieszczony w aneksie
do projektu Planu.

Konsultacje społeczne projektu Planu były otwarte
dla wszystkich i trwały do początku grudnia 2023

Strefowanie OŚD Puszcza Białowieska

Spółeczna propozycja
korekty strefowania (II wersja
przygotowana w toku prac
nad Planem Zarządzania)

**Sprawa korekty strefowania musi być przedmiotem
dalszej pracy nad Zintegrowanym Planem Zarządzania
z udziałem przedstawicieli samorządów lokalnych**

Bez akceptacji społecznej wprowadzenie OŚD UNESCO
nie zakończy konfliktów wokół Puszczy.

NIC O NAS BEZ NAS

Mieszkańcy byli rzetelnie informowani w lokalnej gazecie o pracach nad Zintegrowanym Planem i zachęcani do udziału w warsztatach

GŁOS BIAŁOWIEŻY

4/2022 * ISSN 1427 – 5546 *
www.gmina.bialowieza.pl

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

GŁOS BIAŁOWIEŻY

7/2022 * ISSN 1427 – 5546 *
www.gmina.bialowieza.pl

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Warsztaty na temat Puszczy Białowiejskiej

Pracujemy nad planem zarządzania Obiektem Światowego Dziedzictwa UNESCO „Puszcza Białowiecka”

Puszcza Białowieża – stary, wiecznie młody las. Fot. Renata Krzyściak-Kosińska.

Temat numeru: Puszcza Białowieża Obiektem Światowego Dziedzictwa UNESCO

W 2014 r. cała polska część Puszczy Białowiejskiej uzyskała najwyższy na świecie status Obiektu Przyrodniczego Dziedzictwa Ludzkości UNESCO. Jednak dopiero w 2022 r. rozpoczęto prace nad przygotowaniem planu zarządzania Obiektem, a wiedza o nowym statusie Puszczy słabo dotarła do lokalnych społeczności. A jest to dla naszego regionu zarówno wyzwanie, jak i szansa na zakończenie wieloletnich sporów wokół ochrony Puszczy Białowiejskiej.

Więcej przeczytaj Państwo na stronach 8-10.

Jesień w Puszczy Białowiejskiej. Fot. Renata Krzyściak-Kosińska

Podobnie jak wszystkie obiekty znajdujące się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO, Puszcza Białowieża powinna posiadać plan zarządzania. Opracowanie tego planu zostało zlecone Instytutowi Ochrony Środowiska – Państwowemu Instytutowi Badawczemu, który współpracuje w tym zakresie z Ministerstwem Klimatu i Środowiska. Projekt finansowany jest przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

W ramach przyjętej metodyki zaplanowa-

resariuszy z Deklaracją Wyjątkowej Uniwersalnej Wartości Obiektu „Puszcza Białowieża”, która jest dokumentem podstawowym wskazującym kierunek prac nad planem zarządzania. Ponadto uczestnicy warsztatów poproszeni zostali o zidentyfikowanie świadczeń przyrodniczych Puszczy Białowiejskiej oraz wskazanie tych, które według nich są najważniejsze. Drugie warsztaty poświęcone zostały wypracowaniu zasad i narzędzi konsultacji w procesie opracowania Planu Zarządzania. Zespół projektowy z uwagą przyjął zgłaszane przez interesariuszy formy i kanały komunikacji z lokalną społecznością. Następne spotkanie służyło zidentyfikowaniu barier i problemów w zarządzaniu Obiektem Światowego Dziedzictwa. Po zapoznaniu się z dotychczasowym stanem wiedzy w tym zakresie uczestnicy warsztatów opracowywali w grupach drzewa problemów związanych z zarządzaniem Puszcza Białowieżą. Kolejny warsztat, zaplanowany na ostatni tydzień września, nosi tytuł „Wizja i cele zarządzania dobrem Światowego Dziedzictwa”.

Wszystkie warsztaty cieszyły się zainteresowaniem różnych grup interesariuszy. Regularnie biorą w nich udział przedstawiciele Ministerstwa Klimatu i Środowiska, Urzędu Mar-

W latach 2020-2022 PB dotknęły pandemia covid i kryzys migracyjny na granicy

Stosunek mieszkańców regionu PB do obecności wojska i budowy zapory na granicy był w zdecydowanej większości pozytywny (liczne spontaniczne akcje i wyrazy wsparcia dla służb)

Nielegalni imigranci byli w odczuciu mieszkańców zagrożeniem dla bezpieczeństwa i ruchu turystycznego

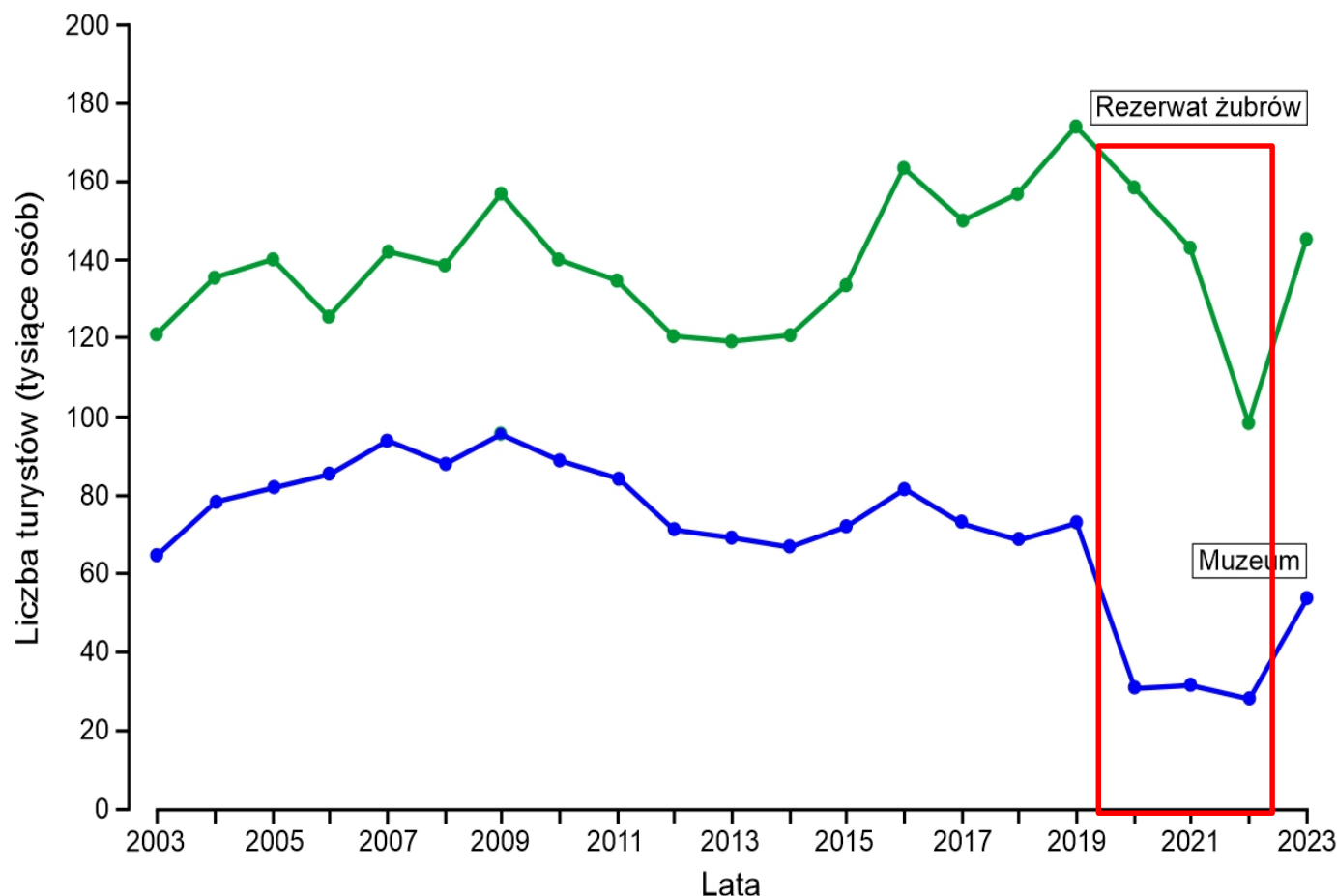
Modyfikacje zapory na granicy ze względów ochrony przyrody nie mogą powodować zmniejszenia jej skuteczności

Bezpieczeństwo mieszkańców jest priorytetem

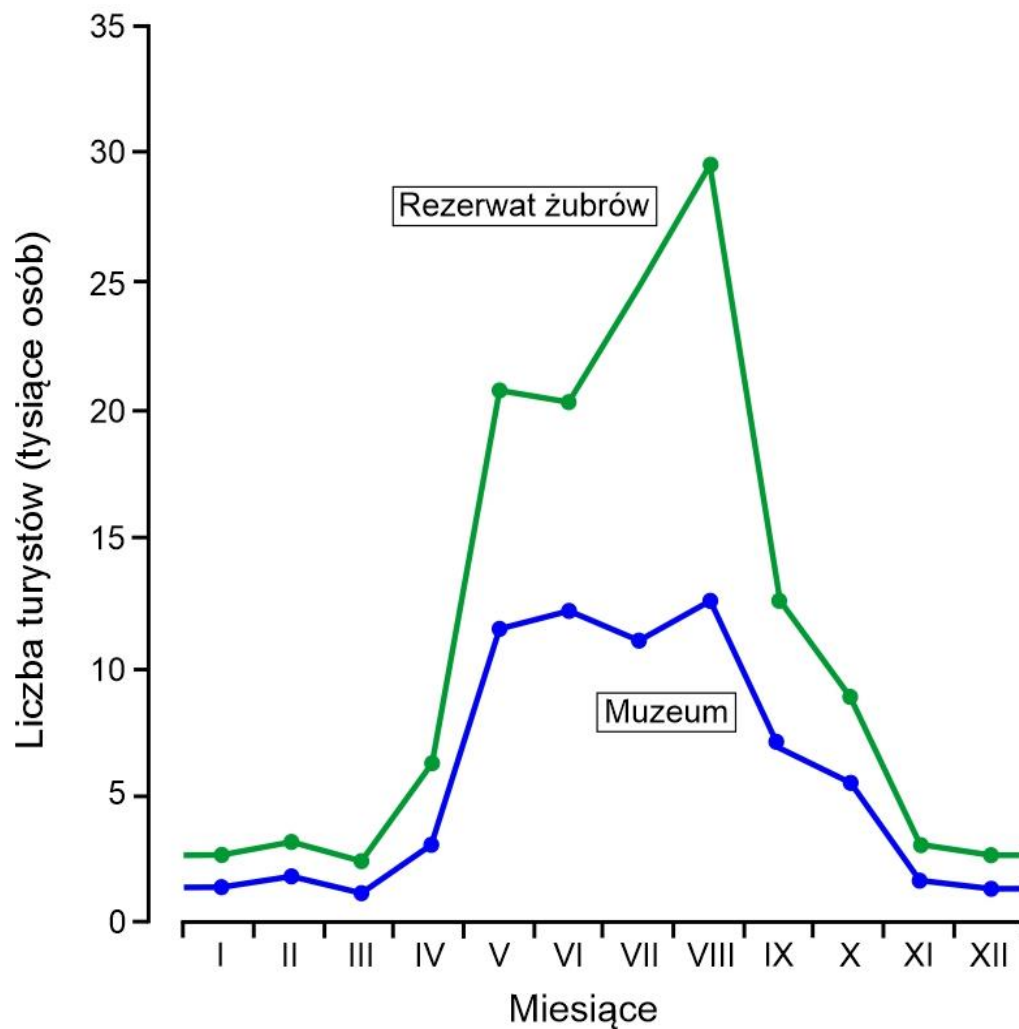
Pandemia covid i kryzys migracyjny na granicy negatywnie wpłynęły na turystykę

Liczba biletów wstępu sprzedanych corocznie przez BPN do Rezerwatu Żubrów i Muzeum Przyrodniczo-Leśnego w latach 2003-2023 (dane BPN)

W 2023 ruch turystyczny znacząco wzrósł

Sezonowy rozkład ruchu turystycznego w Białowieży, wartości średnie z lat 2003-2023 (dane BPN)

W grudniu 2023 nastąpiła polityczna zmiana władzy.

W odczuciu lokalnych społeczności nowe władze (kolejny raz) nie respektowały zobowiązań poprzedniej ekipy rządzącej

W lutym 2024 Ministerstwo Klimatu i Środowiska przedstawiło projekt Ustawy o OŚD UNESCO PB, przygotowany przez Pracownię na Rzecz Wszystkich Istot.

Projekt m.in.:

- Postulował przymusowe wywłaszczenia pod powiększenie OŚD UNESCO PB
- Proponował likwidację nadleśnictw i parku narodowego i zastąpienie ich jednolitą strukturą pod nazwą OŚD UNESCO PB z jednoosobową władzą dyrektora Obiektu
- * Postulował silne ograniczenia dostępu turystów do PB

Projekt obalał założenia projektu Zintegrowanego Planu OŚD

Wywołał wzburzenie społeczne, protesty i demonstracje

Poważnie zachwiał wiarygodnością procesu przygotowań funkcjonowania OŚD

W takiej sytuacji zamieszania i ponownie wzbudzonej nieufności dziś jesteśmy.

Mamy nadzieję, że:

Przedłużenie przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska konsultacji i prac nad Zintegrowanym Planem do końca 2024 daje szansę na wznowienie współpracy z lokalną społecznością i uwzględnienie jej postulatów

Czego oczekujemy?

W zakresie prac nad Zintegrowanym Planem OŚD UNESCO

- * Utrzymania w OŚD dotychczasowej struktury organizacyjnej PB (BPN i 3 nadleśnictwa)
- * Ponownego rozpatrzenia społecznego projektu korekty strefowania, aby umożliwić przyjęcie naszych postulatów
- * Takiej modyfikacji zapory na granicy państwowej, która nie pogorszy bezpieczeństwa mieszkańców

W zakresie prac nad statusem Puszczy Białowieskiej na szczeblu prawodawstwa krajowego:

- * Nieprocedowania projektu Ustawy o OŚD przygotowanego przez Pracownię na Rzecz Wszystkich Istot
- * Udziału przedstawicieli samorządów lokalnych w pracach nad zapowiedzianą Konstytucją dla Puszczy (lub inną formą prawnego usankcjonowania OŚD)
- * Utrzymania dotychczasowej struktury organizacyjnej PB (BPN i 3 nadleśnictwa) z dodaniem biura OŚD koordynującego działanie i promocję Obiektu
- * Zapewnienia trwałego i systemowego wsparcia finansowego lokalnych gmin z racji powołania OŚD („białowieckiej premii”)

- * Dobrej, bezpośredniej i stałej komunikacji między stroną rządową i samorządami PB

Deklarujemy gotowość do współpracy

Dziękujemy za uwagę

Fot. Renata Krzyściak-Kosińska